

Józef Wroceński

"Universitatea Azi. Universität heute", Zenon Grocholewski, Cluj-Napoca 2010 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 53/3-4, 335-340

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zenon Cardinal Grocholewski, *Universitatea Azi. Universitat Heute*, Editura Fundației Pentru Studii Europene, Cluj-Napoca 2010, ss. 181.

Z radością należy powitać na rynku wydawniczym nową książkę znanego w Polsce i świecie kanonisty i teologa kard. Zenona Grocholewskiego zatytułowaną *Universitatea Azi. Universitat Heute*, ss. 181, wydaną przez Editura Fundației Pentru Studii Europene w ramach Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a Romaniei. Prezentowana książka zawiera sześć wystąpień Księdza Kardynała w Rumunii opublikowanych w językach oryginalnych. Cztery w języku francuskim, w tym wywiad telewizyjny przeprowadzony przez Andrei Morga w Rumuńskiej Telewizji Państwowej w dniu 10 września 2007 roku i dwa w języku niemieckim. Wszystkie opracowania posiadają również tłumaczenia na język rumuński.

Publikacja została poprzedzona wstępem Andrei Morga w języku angielskim i rumuńskim, w którym Autor składa Księdzu Kardynałowi swoiste homagium, przypominając jego zainteresowania naukowo-badawcze, opublikowane prace, pełnione urzędy w Kościele i związane z nimi godności kościelne. Autor szczególnie podkreślił obecną pozycję Księdza Kardynała jako Prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego, czyli odpowiedzialnego z ramienia Stolicy Apostolskiej za całą edukację chrześcijańską, któremu podlega prawie 1600 uniwersytetów i około 20 000 szkół katolickich rozsianych po całym świecie. Ukierunkowanie wychowania katolickiego i studiów wyższych, koordynacja działań w tej materii, nadzór prawny i troska o rozwój tak wielu instytucji edukacyjnych i naukowo-badawczych zwłaszcza uniwersytetów nie należą, w czasach współczesnych, do zadań łatwych.

Pierwsze z wystąpień wygłoszone w Uniwersytecie Bukaresztańskim w dniu 13 czerwca 2006 roku z okazji otrzymania doktoratu *honoris causa* zostało poświęcone roli teologii w Uniwersytecie (La Théologie au sein de l'Université). Wybór tematu miał tutaj swoje znaczenie, ponieważ na wspomnianym wyżej Uniwersytecie funkcjonują trzy Wydziały Teologiczne: teologii prawosławnej, rzymskokatolickiej i protestanckiej (baptyści). Książd Kardynał odwołując się do postanowień Konstytucji Apostolskiej *Sapientia christiana* przypomniał rolę Wydziałów Teologicznych, zwłaszcza tych, które funkcjonują na uniwersytetach państwowych. Wydziały te powinny dawać solidną formację przyszłym teologom, szczególnie tym, którzy są powołani do kapłaństwa lub do wypełniania innych zadań w Kościele. W związku z tym rozwój myśli teologicznej jawi się jako zadanie szczególne dla wydziałów teologicznych.

Zdaniem Księdza Kardynała wydziały te pełnią rolę służebną względem Kościoła i wspólnot chrześcijańskich. Są, więc integralnym elementem realizacji misji nauczania powierzonej Kościołowi. Wypełnianie tej misji na poziomie Kościoła powszechnego tak w zakresie teologii, jak i innych nauk kościelnych, zostało zarezerwowane Stolicy Apostolskiej, a konkretnie Kongregacji Wychowania Katolickiego, która wypełnia konkretne zadania w tej materii. Ksiądz Kardynał następnie wskazał na specyficzne cechy uprawiania teologii jako nauki na wydziałach teologicznych. Powinno być ono zgodne z nauczaniem własnego Kościoła, polegać na świadectwie wiary i życia chrześcijańskiego, być połączone ze świadomością uczestniczenia w misji Kościoła, powiązane ze znajomością tajemnic samego Boga, wreszcie nacechowane współpracą i dialogiem ekumenicznym. W dalszej części swego wystąpienia Ksiądz Kardynał wskazał na rolę i własną specyfikę wydziałów teologicznych funkcjonujących w uniwersytetach. Prawo kościelne nakłada na wydziały teologiczne obowiązek nawiązywania kontaktów, współpracy i dialogu z innymi ośrodkami naukowymi i kulturowymi. Rozwój wiedzy i techniki pozbawiony pierwiastka moralnego i etycznego, jak zauważył Ksiądz Kardynał, powoli zaczyna obracać się przeciwko człowiekowi. Wydziały teologiczne wychodzą naprzeciw powyższemu wyzwaniu i proponują refleksję nad problemem rozwoju moralnego człowieka i jego związku z rozwojem techniczno-ekonomicznym. W tych wszystkich działaniach na pierwszym miejscu powinien być człowiek. Chodzi o jakąś syntezę organiczną, czy też integrację poznawczą, dzięki której specjaliści uniwersyteccy będą podejmować wysiłek określenia miejsca i znaczenia każdej szczegółowej dyscypliny nauki w świetle pewnej wizji osoby ludzkiej i świata. Ten wysiłek badawczy powinien być ukierunkowany na dobro człowieka i prawdę. W związku z tym potrzebny jest dialog między rozumem, a wiarą. W końcowym fragmencie swoich rozważań Ksiądz Kardynał postawił tezę, że wydziały teologiczne poprzez swoją działalność naukowo-badawczą ubogacają uniwersytety i odwrotnie.

W kolejnym wystąpieniu, które miało miejsce w wiekowym i prestiżowym Uniwersytecie Babeş-Bolyai, w dniu 14 czerwca 2006 roku Ksiądz Kardynał podjął zagadnienie: uniwersytet wobec globalizacji (*L'université face à la globalisation*), w którym najpierw zwrócił uwagę na aktualność problemu globalizacji. Na tę aktualność wskazują, zdaniem Księdza Kardynała, organizowane konferencje naukowe, chociażby międzynarodowa konferencja zorganizowana w grudniu 2002 roku w Watykanie przez Kongregację Wychowania Katolickiego o tematyce *Globalizacja i katolickie szkolnictwo wyższe. Nadzieje i wyzwania*, czy też konferencja zorganizowana w listopadzie 2005 r. przez Papieską Akademię Nauki poświęconą globalizacji i wychowaniu. Następnie Ksiądz Kardynał omówił fenomen globalizacji, podkreślając, że dotyka on i dogłębnie zmienia cały współczesny świat. W związku z tym przedłożył trzy podstawowe obserwacje. Po pierwsze procesu globalizacji, zwłaszcza globalizacji

w sferze handlu i środków przekazu, nie można uznać *a priori* za dobry, ani za zły. Po drugie rzeczy i tendencje, które jawią się jako czynniki postępu, już powodują negatywne konsekwencje dla życia człowieka. Możliwość produkcji dóbr, stanowiących o bogactwie społeczeństw, nie koresponduje z ich równomiernym rozdziałem. Można też zauważyć, że pogłębiająca się przepaść między krajami bogatymi i biednymi rodzi nowe formy marginalizacji tych drugich. Dotyczy to także tego wszystkiego, co jest związane z działalnością uniwersytetów w krajach rozwiniętych i biednych. Te ostatnie z powodu braku środków spychane są na peryferie możliwości badawczych. I wreszcie po trzecie globalizacja jest prawdziwym wyzwaniem. Problem polega na tym, aby eliminować negatywne jej skutki, zmniejszać ryzyko, a powiększać nadzieję na lepszą przyszłość dla każdego człowieka. W końcowym fragmencie swego wystąpienia Ksiądz Kardynał bazując na humanizmie chrześcijańskim podał kilka wskazań zmierzających do tego, aby globalizacja mogła być włączona w służbę człowiekowi i solidarności międzyludzkiej. Domaga się tego przede wszystkim godność osoby ludzkiej. W tej materii wydziały teologiczne mają swoistą rolę do spełnienia.

W trzecim swoim wystąpieniu, które zostało ogłoszone podczas kongresu poświęconego życiu w prawdzie (Living In Truth) Ksiądz Kardynał podjął temat związku prawdy z wychowaniem (Wahrheit und Bildung), zwracając uwagę na istotne elementy procesu wychowawczego. Do tych elementów zaliczył życie w prawdzie. Prawda i wychowanie wzajemnie się przenikają i do siebie należą. Prawda odgrywa istotną rolę w wychowaniu, a jak pokazuje historia wszelka indoktrynacja ideologiczna rodziła złe skutki wychowawcze. Zdaniem Księdza Kardynała w dobie współczesnej dochodzi do niekorzystnego zderzenia prawdy z rzeczywistością. Obserwowany relatywizm w myśleniu potocznym, a także i naukowym stanowi poważną przeszkodę w dochodzeniu do prawdy. W związku z tym każdy człowiek powinien dążyć do prawdy. Prawda nie tyle jest symptomem dojrzałości ludzkiej, ile jest imperatywem etycznym. Tymczasem stało się niemal powszechną praktyką, że media lansują różnorakie skandale negujące dobre obyczaje i tym samym negatywnie wpływają na wychowanie. W swoich rozważaniach Ksiądz Kardynał dotknął również problemu wzajemnej zależności prawdy i wolności, podkreślając, że absolutną prawdę odnajdujemy w wolności człowieka oraz poruszył kwestię religijnej przestrzeni prawdy. Zdaniem Księdza Kardynała każdy młody człowiek powinien orientować się, co jest wartością w wychowaniu i do tego celu dążyć.

W wywiadzie udzielonym rumuńskiej telewizji państwowej, w dniu 10 września 2007 roku, Ksiądz Kardynał odpowiadając na pytania prowadzącego – Andrei Morga, poruszył szereg ważnych i aktualnych kwestii z zakresu katolickiego szkolnictwa wyższego, m.in. wpływu wydziałów teologicznych na tożsamość i kulturę europejską. Podkreślił też, że wydziały teologiczne, a nawet uniwersytety katolickie dobrze

funkcjonują w krajach, gdzie nie ma katolików lub jest ich niewielu, np. na Tajwanie, w Tajlandii. Zdaniem Księdza Kardynała jest to pewien optymistyczny znak, który należy właściwie odczytać. Następnie dotknął kilku kwestii fundamentalnych dla budowania przyszłości ludzi na ziemi, takich jak życie w prawdzie, rodzących się tendencji powrotu do scholastyki. Ksiądz Kardynał zaznaczył, że to umiłowanie i dążenie do prawdy, które cechowało uniwersytety średniowieczne jest konieczne także dzisiaj. Zaś dzięki scholastyce można było zapewnić nie tylko solidne wykształcenie, ale również integralną formację człowieka, co jest potrzebą ciągle aktualną. Poruszył też zagadnienie interdyscyplinarności nauki, np. nie można studiować teologii bez filozofii, podkreślając, że Kościół nie chce narzucać swego poglądu, ale pragnie dialogu dla autentycznego postępu ludzkości, czego przykładem była postawa Jana Pawła II, czy obecnie Benedykta XVI. W końcowym fragmencie wywiadu Ksiądz Kardynał dotknął kwestii wolności myślenia, aktualnych relacji między teologią a filozofią i wreszcie pojęcia i znaczenia prawa kanonicznego w systemie nauk prawnych i jego odniesień do współczesnych zbiorów prawa państw demokratycznych.

Z kolei w krótkim wystąpieniu, które miało miejsce na międzynarodowej konferencji zatytułowanej *Reason and Faith at the Beginning of the Third Millennium*, zorganizowanej przez Uniwersytet Babeş-Bolyai w kooperacji z UNESCO-CEPES i Instytutem Kultury Włoskiej w Bukareszcie, w dniu 9-11 października 2008 roku, Ksiądz Kardynał poruszył kwestię relacji między rozumem a wiarą (*Raison et foi: une aide mutuelle*). Najpierw zauważył dziwne współczesne zjawisko, iż z jednej strony wzrasta fundamentalizm i to nie tylko muzułmański, z drugiej zaś strony obserwuje się sekularyzację życia i zachodniej kultury. Następnie przywołał diagnozę obecnego papieża z okresu, gdy był profesorem, a później Prefektem Kongregacji Nauki Wiary, który stwierdził, że zauważa się w religii patologie wysoce niebezpieczne, ale istnieją także patologie rozumu, które są nie mniej niebezpieczne. W związku z tym J. Ratzinger postawił tezę o konieczności wzajemnej zależności rozumu i wiary. I nie chodzi tu o jakąś pokojową koegzystencję między rozumem i wiarą, czy też o wzajemny respekt, ale o dialog i wzajemną pomoc. Ksiądz Kardynał w dalszej części swego wystąpienia, aby lepiej zrozumieć papieską propozycję, podjął próbę precyzyjnego określenia istoty i natury wiary, a następnie, odwołując się do filozofii i historii, poruszył kwestię dialogu między wiarą a rozumem. W końcowym fragmencie wystąpienia życząc owocnych obrad, przywołał encyklikę Jana Pawła II *Fides et ratio*, której treść, jak zauważył, koresponduje z tematyką konferencji.

W kolejnym wystąpieniu, opublikowanym w języku niemieckim, zatytułowanym: *Jakich uniwersytetów potrzebuje dziś Europa?* (*Welche Universität braucht Europa heute?*), które było wygłoszone na Uniwersytecie Babeş – Bolyai w Klausenburgu z okazji otrzymania doktoratu *honoris causa* tegoż Uniwersytetu, Ksiądz Kardynał

nawiązał do roli średniowiecznych uniwersytetów, zwłaszcza znaczenia wydziałów teologicznych na tychże uniwersytetach. Podkreślił wagę działań władz Uniwersytetu Babeş – Bolyai, dzięki którym w okresie komunistycznym funkcjonował wydział teologiczny. Następnie przywołał na pamięć polskiego króla Stefana Batorego, podkreślając jego zasługi dla rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce i krajach ościennych. Z kolei omówił znaczenie terminu „universitas” rozumianego jako dążenie ludzi do wspólnoty, podkreślając, że tradycją i zadaniem uniwersytetów średniowiecznych było ozdabianie cnotami zjednoczonej (chrześcijańskiej) Europy. Ta tradycja, zdaniem Księdza Kardynała stanowi pomost między uniwersytetami średniowiecznymi i współczesnymi. Pomimo, iż w historii Europy na skutek różnych okoliczności, zwłaszcza Reformacji, Rewolucji Francuskiej, komercjalizacji uniwersytetów dokonywały się zmiany organizacyjne i ideologiczne w działalności uniwersytetów, to jednak idea „universitas studiorum” lub „scientiarum” nadal powinna przyświecać dzisiejszym uniwersytetom w Europie. Następnie Ksiądz Kardynał w swojej publikacji omówił początkowy okres tworzenia uniwersytetów w Europie odwołując się do pierwszego uniwersytetu założonego w Bolonii w 1088 roku. Systematyczne podejście do współczesnych zagadnień filozoficznych i teologicznych, zwłaszcza dotyczących roli religii w życiu człowieka, klarowne metody badawcze zapewniły początkowo małemu uniwersytetowi ciągły rozwój. Z kolei Ksiądz Kardynał postawił retoryczne pytanie: „Uniwersytecie, dokąd zmierzasz dzisiaj?” (*Universitas quo vadis hodie?*). W odpowiedzi na tak postawione pytanie Ksiądz Kardynał nawiązał do zamachów z 11.09.2001 roku, które ujawniając istnienie silnych grup terrorystycznych i ich działalność zmieniły świat. Pojawiły się nowe pytania o przyszłość ludzkości, o współistnienie religijne, o rolę religii w poszczególnych państwach. Pytania te i inne podjęli politycy, organizacje międzynarodowe i uniwersytety. W tym kontekście Ksiądz Kardynał dokonał ogólnej oceny procesu bolońskiego, wskazując jego dobre strony oraz formułując uwagi, co do jego rozwoju. W związku z tym powstaje pytanie o jakość uniwersytetów europejskich. Istotne znaczenie ma tutaj szczególna równowaga państw, uniwersytetów i religii. Zdaniem Księdza Kardynała Europa potrzebuje dziś uniwersytetów o klarownych profilach i klarownej tożsamości, a filozofia i teologia powinny stać się częścią uniwersyteckich badań. Termin zaś „universitas” powinien być na nowo przydatny w budowie przyszłości Europy.

Z powyższej analizy treści opracowania jasno wynika, że recenzowana książka nie jest li tylko sprawozdaniem historycznym o minionych faktach, czyli o wystąpieniach Księdza Kardynała Zenona Grocholewskiego z okazji różnych uroczystości, ale posiada też wielką wartość naukową, bowiem czytelnik może zapoznać się z opiniami Księdza Kardynała i stanowiskiem Stolicy Apostolskiej w wielu dyskutowanych kwestiach, zwłaszcza dotyczących edukacji katolickiej. W dobie pluralizmu światopogląd-

dowego i zacierania się granicy między dobrem a złem, klarowne poglądy i zasady oparte na prawie naturalnym są przez wielu ludzi bardzo poszukiwane. Podjęte tematy, zastosowana argumentacja sprawiają, że powyższa publikacja jest bardzo aktualna, stąd też bez wątpienia zasługuje na uwagę i zainteresowanie. Z pewnością może ona też dopomóc w lepszym zrozumieniu spraw i problemów, które są przedmiotem codziennej troski Księdza Kardynała i Dykasterii, której przewodniczy.

ks. Józef Wroceński SCJ

V. De Paolis, A. D’Auria, *Le Norme Generali. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro Primo*, Urbaniana University Press, Città del Vaticano 2008, ss. 528.

Nakładem uniwersyteckiego wydawnictwa Urbaniana University Press ukazała się we wrześniu 2008 r. pozycja dwóch autorów Velasio De Paolis oraz Andrea D’Auria zatytułowana: *Le Norme Generali. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro Primo*.

Autorzy niniejszego komentarza Norm Ogólnych zawartych w aktualnym Kodeksie Prawa Kanonicznego (KPK) to wybitni kanoniści, zaznajomieni ze swoją dziedziną zarówno od strony praktycznej, jak i teoretycznej. Velasio De Paolis jest aktualnie Przewodniczącym Prefektury Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej. W latach 2003 – 2008 pełnił urząd Sekretarza Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej. Jest emerytowanym profesorem dwóch rzymskich uczelni: Papieskiego Uniwersytetu Urbaniana oraz Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego. Autor ok. 200 pozycji z zakresu prawa kanonicznego. Andrea D’Auria jest wykładowcą prawa kanonicznego na Papieskim Uniwersytecie Urbaniana oraz w Papieskim Międzynarodowym Instytucie Małżeństwa i Rodziny w Gaming (Austria). Pełni urząd sędziego w Międzyregionalnym Trybunale Kościelnym Pierwszej Instancji Wikariatu Rzymskiego oraz jest konsultorem w Kongregacji Rozkrzewiania Wiary.

Wydana przez opisanych powyżej Autorów książka zawiera 528 stron: Wstęp i 16 rozdziałów.

We Wstępie (autorstwa V. De Paolis) znajdujemy informacje, które części (bądź komentarze do których kanonów) napisane zostały przez A. D’Auria: w rozdziale 5 punkt 5.1 oraz komentarze do kanonów 9-11, 15, 17-19; rozdział 6; w rozdziale 8 komentarze do kan. 67-69 (o reskryptach) i kan. 85-93 (o dyspensie); w rozdziale 10 komentarze do kanonów 96-112 (o pozycji kanonicznej osób fizycznych); w rozdziale 11 komentarze do kan. 124-128; w rozdziale 12 bardzo obszerny komentarz do kan. 129